

Sygn. akt I UZ 71/17

POSTANOWIENIE

Dnia 20 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Halina Kiryło

w sprawie z odwołania R. F.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.
o wysokość emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 20 marca 2018 r.,
zażalenia ubezpieczonego na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Ł.
z dnia 6 listopada 2017 r., sygn. akt III AUz .../17,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w P., postanowieniem z 3 października 2016 r., odrzucił odwołanie ubezpieczonego R. F. od decyzji organu rentowego z 16 marca 2016 r., odmawiającej ponownego przeliczenia podstawy wymiaru emerytury.

Zażalenie na powyższe postanowienie zostało oddalone przez Sąd Apelacyjny, postanowieniem z 21 listopada 2016 r.

Na postanowienie Sądu drugiej instancji, w przedmiocie odrzucenia odwołania, R. F. wniósł skargę kasacyjną.

W skardze kasacyjnej skarżący oznaczył wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 23.016 zł, wyjaśniając, że kwota ta jest iloczynem miesięcznej różnicy między pobieraną emeryturą naliczoną przy uwzględnieniu wskaźnika 151,27% i

emeryturą oczekiwaną naliczoną wskaźnikiem 159,65% za okres jednego roku. Następnie, w piśmie z 21 września 2017 r., wyjaśniając sposób wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, podał, że do wyliczenia oczekiwanej emerytury przyjął kwotę bazową w wysokości 3.536,87 zł, która przy uwzględnieniu wskaźnika wysokości podstawy wymiaru (dalej: WWPW) 159,68% pozwala na wyliczenie emerytury w wysokości 4.534,43 zł, tj. wyższej o ponad 1.900 zł od obecnie pobieranego świadczenia emerytalnego w kwocie 2.600 zł miesięcznie.

Organ rentowy w piśmie z 5 października 2017 r. wyjaśnił, że zmiana WWPW z 151,27% przyjętego w decyzji z 8 lutego 2006 r. przyznającej prawo do emerytury od 1 grudnia 2005 r. na 159,65%, jak tego domaga się skarżący, powodowałaby wzrost świadczenia z kwoty 1.726,08 zł do kwoty 1.796,65 zł miesięcznie. Organ rentowy podał, że wyliczając emeryturę zastosował kwoty bazowe przyjęte przy jej pierwotnym naliczaniu, to jest 1.903,03 zł dla 24% części socjalnej i 666,96 zł dla podstawy wymiaru.

Sąd Apelacyjny, postanowieniem z 6 listopada 2017 r., ustalając wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 1.254 zł, odrzucił skargę kasacyjną jako niedopuszczalną ze względu na treść art. 398² § 1 k.p.c.

Sąd drugiej instancji zaznaczył, że z akt sprawy niespornie wynika, iż R. F. nabył od 1 grudnia 2005 r. prawo do emerytury wyliczonej na kwotę 1.726,08 zł przy zastosowaniu WWPW 151,27% i kwot bazowych w zakresie podstawy wymiaru - 666,96 zł oraz 24% części socjalnej - 1.903,03 zł. Spór dotyczył wyłącznie WWPW i obejmował żądanie jego podwyższenia do wartości 159,68%. Wobec tego wartość przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu kasacyjnym należało wyliczyć przy zastosowaniu art. 22 k.p.c. i algorytmu ograniczonego do podstawienia w miejsce kwestionowanej WWPW 151,27% wartości żądanej przez skarżącego 159,68%. Nie było natomiast możliwe podwyższenie kwot bazowych. Zasady te zostały zachowane przez organ rentowy i wyliczona przez organ rentowy różnica między świadczeniem naliczonym według WWPW 151,27% i według WWPW 159,68%, wynosząca 104,49 zł miesięcznie według stanu z daty wnoszenia skargi kasacyjnej, nie spełnia warunku *ratione valoris* skargi kasacyjnej (wynosząc tylko 1.253,88 zł w skali roku). Odmienny sposób wyliczenia wysokości oczekiwanego świadczenia, ze zmianą w przyjętym do wyliczenia algorytmie także

kwot bazowych, jest nie do zaakceptowania, przy uwzględnieniu tak treści decyzji organu rentowego, przebiegu postępowania sądowego, jak i treści samej skargi. W sprawie nie było bowiem jakiegokolwiek sporu co do tego, że zakres zaskarżenia odwołaniem od decyzji organu rentowego dotyczy tylko WWPW, nie zaś wysokości kwoty bazowej, a wysokość żądanego świadczenia emerytalnego obliczono przez zastąpienie wskaźnika przyjętego w decyzji wskaźnikiem wynoszącym 159,68%.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, przyjęty przez skarżącego sposób liczenia wartości przedmiotu zaskarżenia jest oczywiście sprzeczny z treścią art. 111 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.), na podstawie którego miałyby nastąpić wnioskowane przez skarżącego ponowne obliczenie wysokości emerytury, prowadzące się do zamiany podstaw wymiaru z lat 1981-1984 podstawami wymiaru z lat 1983-1986, dającymi wyższy WWPW.

Zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego z 6 listopada 2017 r. o odrzuceniu skargi kasacyjnej wniósł R. F., zaskarżając orzeczenie w całości i wnosząc o jego zmianę oraz nadanie biegu skardze kasacyjnej albo o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Zaskarżonemu postanowieniu zarzucił:

1) naruszenie art. 398² § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 398⁶ § 2 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że skarga kasacyjna jest niedopuszczalna z powodu ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia na kwotę 1.254 zł, w sytuacji gdy prawidłowo ustalona wartość to 23.016 zł;

2) naruszenie art. 22 k.p.c. przez ustalenie, że wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi 1.254 zł, mimo że powód domaga się ustalenia podstawy wymiaru emerytury właściwej i zgodnej z jego rzeczywistym wynagrodzeniem w latach 1983-1986, a co za tym idzie wartością przedmiotu zaskarżenia jest różnica między aktualnie otrzymywaną emeryturą a emeryturą, którą otrzymywałby, gdyby podstawa wymiaru emerytury uwzględniała te składniki wynagrodzenia, które nie zostały uwzględnione przez organ rentowy; według skarżącego różnica ta wynosi 1.918 zł miesięcznie, tzn. 23.016 zł rocznie.

Skarżący, kwestionując wyliczenie przyjęte przez Sąd Apelacyjny, podniósł, że organ rentowy dokonał wyliczeń przedstawionych w piśmie z 2 października

2017 r. wyłącznie w kontekście wskaźnika wysokości podstawy wymiaru (159,68%) a nie w kontekście realnego przedmiotu, jakim jest prawidłowe ustalenie podstawy wymiaru emerytury. Wynikało to z błędnego założenia, że spór dotyczy wyłącznie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru. Takie założenie przyjął również Sąd Apelacyjny. Tymczasem spór o wysokość wskaźnika wysokości podstawy wymiaru jest sporem wtórnym do sporu o podstawę wymiaru emerytury z uwzględnieniem wszystkich składników pobieranego przez powoda wynagrodzenia w latach 1983-1986, a nie tylko tych, które zostały przyjęte i zaakceptowane przez organ rentowy. Kwestia ta była rozpatrywana przez Sąd Okręgowy w K. w sprawie XII U 3717/99 i Sąd Apelacyjny w K. w sprawie III AUa .../00. W obu tych postępowaniach istotą było uwzględnienie przy ustalaniu podstawy wymiaru emerytury pewnych składników wynagrodzenia, które pierwotnie nie zostały uwzględnione. Identyczny przedmiot postępowania występował w postępowaniu V U /29516 przed Sądem Okręgowym w P. zakończonym postanowieniem z 3 października 2016 r. o odrzuceniu odwołania. Pełnomocnik skarżącego podkreślił, że od wielu lat walczy on o to, aby organ rentowy prawidłowo ustalił podstawę wymiaru, a co za tym idzie wysokość należnej mu emerytury, która została zaniżona z uwagi na brak uwzględnienia wszystkich składników wynagrodzenia z lat 1983-1986.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest nieuzasadnione.

Na wstępie należy zaznaczyć, że przedmiotem zaskarżenia jest postanowienie Sądu Apelacyjnego o odrzuceniu skargi kasacyjnej wniesionej przez skarżącego na postanowienie Sądu Apelacyjnego z 21 listopada 2016 r., III AUz .../16 (k. 49), którym oddalono zażalenie skarżącego na postanowienie Sądu Okręgowego w P. z 3 października 2016 r., V U .. /16 (k. 18). Sąd pierwszej instancji odrzucił odwołanie na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. ze względu na powagę rzeczy osądzonej. Kwestia przeliczenia emerytury według zasad określonych przez skarżącego była już wcześniej przedmiotem postępowania sądowego prawomocnie zakończonego wyrokiem Sądu Apelacyjnego w K. z 26 lipca 2001 r., III AUa .../00.

Skarga wnioskodawcy o wznowienie postępowania została odrzucona postanowieniem Sądu Apelacyjnego w K. z 22 grudnia 2015 r., III AUa .../15. Kolejne postępowanie o przeliczenie emerytury zostało zakończone postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Ł. z 12 października 2015 r., III AUz .../15. Domaganie się przez skarżącego przeliczenia podstawy emerytury przez uwzględnienie dodatkowych dochodów z pracy ma długą historię i było już wielokrotnie przedmiotem analiz różnych sądów.

Żądanie przeliczenia emerytury (podstawy jej wymiaru) jest sporem o prawo majątkowe. Nie ma wątpliwości, że w przypadku tego typu sporu dopuszczalność zaskarżenia kasacyjnego podlega ograniczeniu ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 listopada 2010 r., II UZ 31/10, LEX nr 707897). W takim wypadku wartość tę oblicza się z uwzględnieniem art. 22 k.p.c., przy czym stanowi ona różnicę między wysokością świadczenia wypłacanego przez organ rentowy a wysokością świadczenia żądanego przez ubezpieczonego w skali jednego roku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 listopada 2008 r., II UZ 48/08, LEX nr 686064). Interpretacja ta wychodzi z założenia, że o dopuszczalności skargi kasacyjnej musi decydować rzeczywisty przedmiot sporu, a następnie przedmiot zaskarżenia. Jest nim różnica wysokości emerytury, co jednoznacznie kwalifikuje żądanie w kategorii prawa majątkowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2014 r., II UZ 12/14, LEX nr 1472166).

Ustalenie podstawy wymiaru emerytury nie może się jednak odbyć w sposób zupełnie dowolny. Stanowiłoby to bowiem pole do nadużyć, w szczególności pozwalałoby na manipulowanie kwotą stanowiącą wartość przedmiotu zaskarżenia w kontekście dopuszczalności skargi kasacyjnej.

W postanowieniu z 16 marca 2017 r., II UZ 86/16 (LEX nr 2271461) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, zgodnie z którym skarga kasacyjna jest środkiem odwoławczym ściśle związanym z wyrokiem sądu drugiej instancji. Oznacza to, że nie można w niej podnosić żądań nierozpoznanych przez sąd odwoławczy. Strona nie może dopiero dla celów skargi kasacyjnej wskazywać wartości przedmiotu zaskarżenia w oparciu o obliczenia, na które nie powoływała się w poprzednim postępowaniu. Jeżeli ubezpieczony domagał się przeliczenia

emerytury według określonego wzorca, to na potrzeby skargi kasacyjnej nie może wychodzić poza to żądanie, gdyż wówczas Sąd Najwyższy orzekałby o przedmiocie nowym, innym niż przedmiot rozpoznania sprawy przed sądami pierwszej i drugiej instancji.

Ustalenie podstawy wymiaru emerytury regulują art. 15-23 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm., dalej powoływana jako „ustawa”). Obliczenie podstawy wymiaru świadczenia wymaga przemnożenia wskaźnika wysokości podstawy wymiaru (WWPW) emerytury przez tzw. kwotę bazową. Zgodnie z art. 15 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury ustalany jest w trzech etapach: 1) oblicza się sumę kwot podstaw wymiaru składek i kwot, o których mowa w art. 15 ust. 3, w okresie każdego roku z wybranych przez zainteresowanego lat kalendarzowych; 2) oblicza się stosunek każdej z tych sum kwot do rocznej kwoty przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonej za dany rok kalendarzowy, wyrażając go w procentach, z zaokrągleniem do setnych części procentu; 3) oblicza się średnią arytmetyczną tych procentów, która stanowi wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury. Następnie mnoży się przez ten wskaźnik kwotę bazową, o której mowa w art. 19 ustawy. Zgodnie z tym ostatnim przepisem, kwota bazowa wynosi 100% przeciętnego wynagrodzenia pomniejszonego o potrącone od ubezpieczonych składki na ubezpieczenia społeczne, określone w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, w poprzednim roku kalendarzowym.

Kwota bazowa wyraża tzw. część stałą (socjalną) wymiaru świadczenia. Kwotę bazową uwzględnia się przy ustaleniu podstawy wymiaru, o której mowa w art. 15 ust. 1 ustawy. Ma ona także zastosowanie przy ustalaniu kapitału początkowego (art. 174 ustawy) oraz tzw. przeliczaniu świadczeń. Wysokość kwoty bazowej jest ustalana corocznie i ogłaszana w formie komunikatu Prezesa GUS (art. 19a-20 ustawy).

Do obliczenia podstawy wymiaru przyjmuje się generalnie kwotę bazową obowiązującą w dacie zgłoszenia wniosku (wyrok Sądu Najwyższego z 1 marca 1995 r., II UR 2/95, OSNAPIUS 1995, nr 15, poz. 195), chyba że ubezpieczony nie pobierał emerytury, co w przyszłości umożliwiłoby korzystniejsze wyliczenie

„odwieszono” świadczenia (według nowej, wyższej kwoty bazowej), przy spełnieniu warunków określonych w art. 110. Jeżeli nabycie prawa do emerytury następuje później niż data zgłoszenia wniosku o to świadczenie, do obliczeń przyjmuje się kwotę bazową w wysokości obowiązującej w dniu powstania uprawnień, a nie w dniu złożenia wniosku. W przypadku ponownego obliczenia wysokości świadczenia na zasadach określonych w art. 111 ustawa wprost nakazuje zastosowanie kwoty bazowej ostatnio przyjętej do obliczenia świadczenia. Według art. 111 ust. 1 ustawy wysokość emerytury oblicza się ponownie, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, od podstawy wymiaru ustalonej w myśl art. 15 ustawy, jeżeli do jej obliczenia wskazano podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe na podstawie przepisów prawa polskiego: 1) z liczby kolejnych lat kalendarzowych i w okresie wskazanym do ustalenia poprzedniej podstawy wymiaru świadczenia, 2) z kolejnych 10 lat kalendarzowych wybranych z 20 lat kalendarzowych, poprzedzających bezpośrednio rok kalendarzowy, w którym zgłoszono wniosek o przyznanie emerytury lub renty albo o ponowne ustalenie emerytury lub renty, z uwzględnieniem art. 176, 3) z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu, przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie emerytury lub renty – a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru jest wyższy od poprzednio obliczonego. Zgodnie z art. 111 ust. 2 ustawy, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru, obliczony na zasadach określonych w art. 15 ustawy, mnoży się przez kwotę bazową ostatnio przyjętą do obliczenia świadczenia. Z kolei według art. 111 ust. 3 ustawy podstawa wymiaru emerytury lub renty, ustalona na zasadach określonych w ust. 1 i 2, podlega wszystkim waloryzacjom przysługującym do dnia zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie tej podstawy.

Jak wynika z przytoczonych przepisów, kwota bazowa jest ustalana raz na datę powstania prawa do emerytury (w przypadku skarżącego na 2005 r.). Poza szczególnymi przypadkami, które nie mają miejsca w rozpoznawanej sprawie, nie przyjmuje się kwoty bazowej z innej daty (w szczególności z daty wystąpienia o przeliczenie podstawy wymiaru emerytury).

Skarżący różnicuje dwa pojęcia: podstawę wymiaru emerytury i wskaźnik

wysokości podstawy wymiaru. Twierdzi, że spór o WWPW jest wtórny wobec sporu o podstawę emerytury, tj. zaliczenie pewnych składników wynagrodzenia do tej podstawy. Jest to założenie błędne. Z art. 15 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wynika, że w celu ustalenia podstawy wymiaru emerytury konieczne jest wstępnie ustalenie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru, którego składową jest suma kwot podstawy wymiaru składek, czyli w uproszczeniu wysokość wynagrodzenia. Ostatecznie chodzi zatem o ustalenie WWPW, który następnie mnoży się przez kwotę bazową. Kwota bazowa jest przy tym ustalona normatywnie.

Podsumowując – przeliczenie podstawy emerytury przez doliczenie składników wynagrodzenia (czyli kwot podstawy wymiaru składek) polega na powtórnym obliczeniu WWPW, a następnie pomnożeniu nowej wartości WWPW przez kwotę bazową, co daje podstawę wymiaru emerytury. Kwota bazowa powinna być przyjęta z daty powstania uprawnień do emerytury.

Przedstawiając sposób wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia (k. 120), skarżący przedstawił wyliczenie hipotetycznej emerytury, przy czym bezpodstawnie oparł wyliczenia na kwocie bazowej z 2017 r. (od 1 marca 2017 r. 3.536,87 zł) zamiast z 2005 r. (od 1 marca 2005 r. 1.903,03 zł). Przyjęcie wadliwej kwoty bazowej doprowadziło do ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia, która nie ma oparcia w przepisach prawa.

Z kolei Zakład Ubezpieczeń Społecznych prawidłowo zastosował kwotę bazową z 2005 r. (k. 123). Nawiązuje ona do decyzji ZUS z 8 lutego 2006 r. o przyznaniu emerytury od 1 grudnia 2005 r. (k. 161 akt ZUS). W sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe zwrócić się do organu rentowego o ustosunkowanie się do wskazanej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia jest uprawnionym sposobem jej weryfikacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 czerwca 2010 r., II UZ 10/10, LEX nr 611822).

W orzecznictwie przyjmuje się, że dla określenia wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego miarodajna jest wyłącznie wartość przedmiotu podlegającego rzeczywistemu rozpoznaniu i rozstrzygnięciu, co wyklucza dowolność stron przy jej oznaczaniu. Sąd drugiej instancji nie tylko jest uprawniony, ale i zobowiązany do sprawdzenia – w razie wątpliwości – wskazanej w skardze wartości przedmiotu zaskarżenia. Uprawnienie sądu obejmuje nie tylko

skontrolowanie danych składających się na tę wartość, lecz także sposobu jej obliczenia, natomiast nie nakłada powinności jej samodzielnego ustalania.

Przyjmując hipotetyczne wyliczenie ZUS (k. 123) jako prawidłowe i uwzględniając to, że składający zażalenie nie podniósł zarzutów co do rzetelności tego hipotetycznego wyliczenia, należało przyjąć, że odrzucenie przez Sąd Apelacyjny skargi kasacyjnej z uwagi na ograniczenia jej dopuszczalności wynikające z art. 398² § 1 k.p.c. było prawidłowe oraz dopuszczalne po dokonaniu sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia.

Mając na uwadze przedstawione argumenty, Sąd Najwyższy oddalił zażalenie na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁴ k.p.c.

kc